

Z5790 KRAJINY JIŽNÍ MORAVY

cvičení 6

Jaro 2018

Petr MAREK

petrmarek@mail.muni.cz

Trofické řady

▶ trofické řady

- vyjadřují rozdíly trvalých ekologických podmínek z hlediska minerální síly a acidity půd

▶ podle Zlatníka:

- A = oligotrofní (chudá na živiny)
- B = mezotrofní (středně bohatá na živiny)
- C = eutrofně nitrofilní
- D = eutrofně bázická, kalcifilní
- a meziřady A/B, B/D, B/C, C/D tvořící přechody

▶ v Culkově publikaci jsou Zlatníkovy řady a meziřady sloučeny:

- A = A + A/B
- B = B
- C_n = C + B/C + C/D - na hydricky normálních a omezených (suchých) stanovištích, tj. mimo aluvia
- C_a = C + B/C + C/D - v aluviích vodních toků
- D = D + B/D
- „+“ = nepatrný výskyt, zpravidla pod 0,5 %

Hydrické řady

► hydrické řady

- vyjadřují rozdíly vodního režimu půd, které se následně odrážejí v biotě

► podle Zlatníka:

- 1 = zakrslá
- 2 = omezená
- 3 = normální
- 4 = periodicky zamokřená
- 5 = mokrá

► v Culkově publikaci takto:

- n = hydricky normální stanoviště
- z = zamokřená a mokrá stanoviště mimo aluvia
  - pokud se v rámci řady „z“ vyskytují slatiny, uvedeno „sl.“
  - pokud se v rámci řady „z“ vyskytují převážně rašeliny, uvedeno „raš.“
- a = zamokřená a mokrá stanoviště v aluviích vodních toků
- o = hydricky omezená stanoviště
  - zpravidla exponované vysychavé svahy, skály a suché sutě či písky
- „+“ = plošně malý, ale biogeograficky významný výskyt, pod 0,05 %

PŘEHLED 3 BIOGEOGRAFICKÝCH PODPROVINCÍ NA JIŽNÍ MORAVĚ

Několik charakteristik

hercynské podprovincie (Hercynie) (1)

- ▶ na západě zasahuje minimálně k Rýnu
- ▶ zejména kyselé horniny (na nich převážně kyselé a na živiny chudé půdy), výjimkou jsou např. ultrabazické hadce
- ▶ reliéf má převážně charakter tektonicky rozlámaného zarovnaného povrchu, zpravidla vrchoviny a pahorkatiny, typická jsou zaříznutá skalní údolí (bývají centry biodiverzity)
- ▶ specifickým je harmonická kulturní krajina rybníčních oblastí
- ▶ přechodné podnebí (oceánské, ale i kontinentální vlivy)
  - typické jsou teplotní inverze v zaříznutých údolích a velký kontrast teplot (J vs. S svahy)
- ▶ v ČR 1. až 8. vegetační stupeň, největší zastoupení má 4. v. s.
  - typické jsou inverze vegetačních stupňů v úzkých skalnatých údolích a ostrý kontrast v biotě S a J svahů (rozdíly až o 2 v. s.)

Několik charakteristik hercynské podprovincie (Hercynie) (2)

- flóra je středně bohatá a na geologicky jednotvárných územích je uniformní
  - ▶ endemity jsou ojedinělé (mnohem častější jsou v horách, ale pohoří jsou relativně nízká, takže endemismus je i tak slabý a nesrovnatelný např. s Karpatami)
    - např.: jeřáb český
hvozdík moravský
  - ▶ ovšem řada reliktnů (nejen glaciálních)
- fauna je ochuzená (vlivem změn klimatu i působení člověka) a podobná západokarpatské podprovincii
  - ▶ velký podíl eurosibiřských druhů s rozsáhlými areály, početně zastoupeny i druhy z mediteránu, méně druhů atlantských a nejméně živočichů proniklo od severu
  - ▶ endemity jsou výjimečné, místo toho se zde nacházejí široce rozšířené druhy kulturní krajiny...

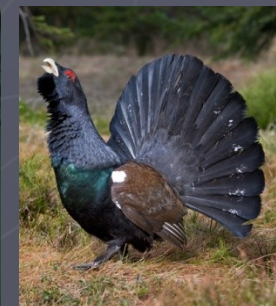
Několik charakteristik západokarpatské podprovincie (1)

- ▶ centrální část Karpat je dále na východě (v ČR pouze okraj K.)
- ▶ v ČR dominuje relativně monotónní flyš (střídání pískovců a jílovců), přičemž asi 90 % hornin je mírně až silně vápnitých, což zásadně přispívá k relativně vysoké biodiverzitě
- ▶ typická je i velká výšková členitost, což přispívá k větší druhové diverzitě oproti Hercynii
- ▶ k vyšší biodiverzitě přispívá i těsný kontakt se severopanonskou podprovincií na jihu a polonskou na severu a také silnější projevy kontinentality klimatu
- ▶ četné louky a velký podíl lesů s přírodě blízkou skladbou dřevin, naopak málo rašelinišť
- ▶ podnebí je kontinentálnější než v Hercynii a díky výškové členitosti se projevují značné rozdíly v závislosti na nadmořské výšce a také odlišnost návětrných a závětrných svahů hor

Několik charakteristik západokarpatské podprovincie (2)

- ▶ v ČR 1. až 7. vegetační stupeň, 4. v. s. zasahuje o 100–200 m výše než v české části Hercynie
  - množství endemitů a reliktních druhů flóry (v centrální části pohoří), avšak v ČR vzácné
  - fauna je oproti hercynské a polonské podpr. druhově bohatší
    - ▶ zvláště bohatá je horská fauna (avšak do ČR zasahuje pouze okrajová, chudší část – přesto biodiverzita podstatně větší než v Hercynii)

- např.: plch lesní
vydra říční
tetřev hlušec

- ▶ ze Slovenska pronikají i původní šelmy (rys, vlk, medvěd)
- ▶ zvláště bohatá je fauna měkkýšů
- ▶ velmi pestrá je i skladba hmyzu

Několik charakteristik severopanonské podprovincie (1)

- ▶ tvoří SZ část Panonské provincie (Panonie)
  - ohraničení podprovincií ještě není definitivně uzavřeno...
- ▶ v celé Panonii převážně nezpevněné sedimenty
  - obecně převažuje reliéf rovin a pahor., členitější rel. je vzácný
  - v ČR (tedy na jižní Moravě) plošinatý a pahorkatinný reliéf
    - ▶ pouze v okolí Pálavy charakter vrchoviny až hornatiny
- ▶ velmi teplé podnebí (⇒ zejména 1. vegetační st.)
  - výrazně teplomilná biota
    - ▶ mnohé druhy flóry dosahují na JM absolutního okraje areálu
      - např.: kosatec nízký, bledule letní
    - ▶ endemitů panonské provincie je málo a převážně nezasahují na území ČR

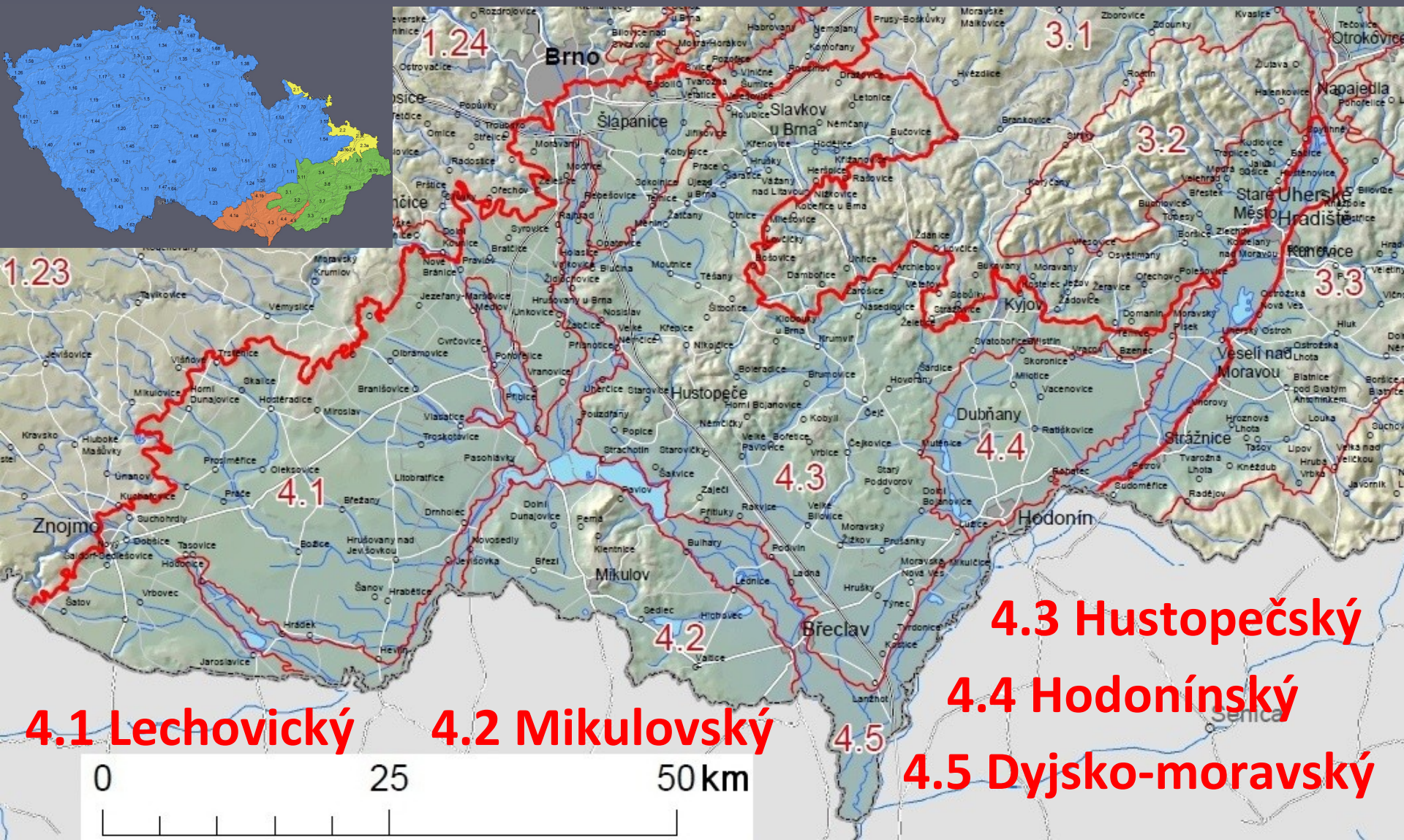
Několik charakteristik severopanonské podprovincie (2)

- ▶ vegetace se od okolních podprovincií liší především obecným zastoupením šípákových doubrav, xerothermních lad a submediteránně ovlivněnými lužními lesy
  - chybí zde naopak většina společenstev středoevropského listnatého lesa
- ▶ rovněž teplomilná fauna, chybí zde horské druhy
  - polní a stepní druhy
  - velmi bohatá je entomofauna – početné populace mají mnohé druhy, které jsou v ostatních částech ČR vzácné
    - ▶ např.: zlatohlávek skvostný, roháč obecný, tesařík obrovský

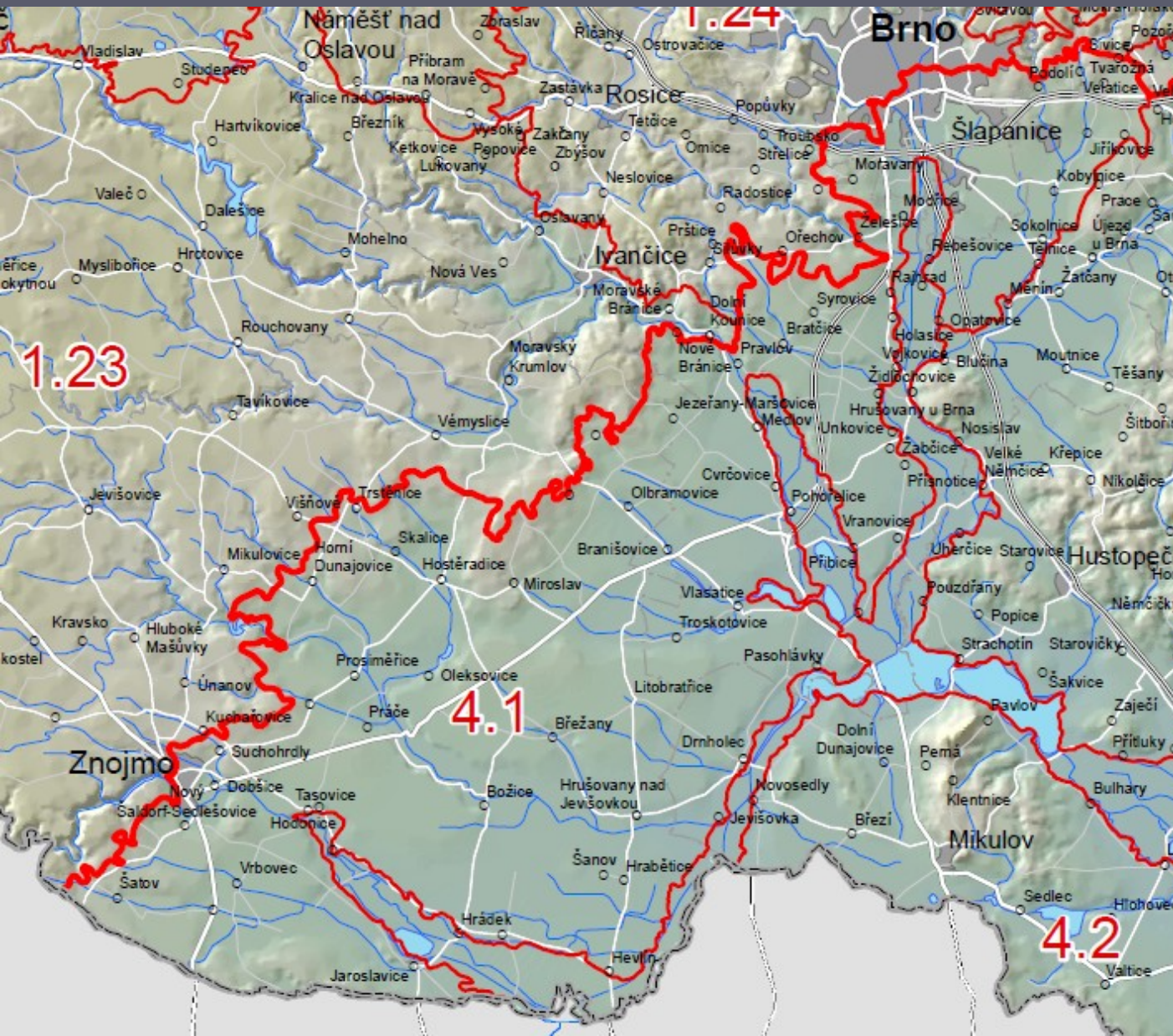

PŘEHLED 5 BIOREGIONŮ SEVEROPANONSKÉ PODPROVINCIE

4.1 Lechovický bioregion (1)

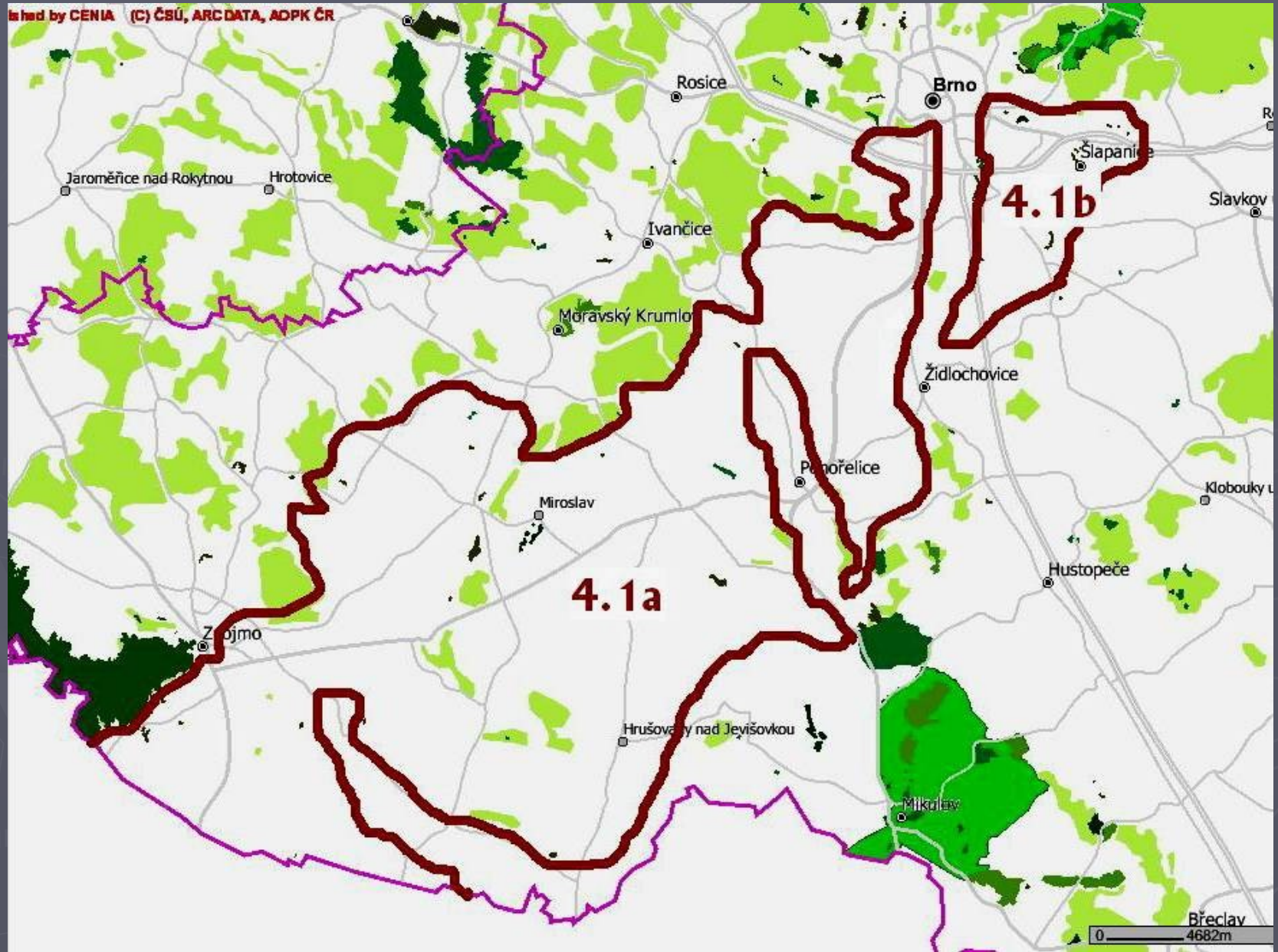

► leží zde např.:

- část Brna
- Šlapanice (dříve 4.1b)
- Miroslav
- Hrušovany nad Jevišovkou
- Lechovice
- část Znojma
- Šatov (dříve 4.1a)

4.1 Lechovický bioregion (2)

4.1 Lechovický bioregion (3)

- ▶ poloha, základní údaje a geobiocenologická typizace
  - zejména Dyjsko-svratecký úval, ale bez širokých niv...
  - rozloha v ČR: 1 123 km² (+přesah do Rakouska)
  - vegetační stupně: 1. (65 %), 2. (35 %)
  - trofické řady: A (1 %), B (14 %), Cn (2 %), Ca (7 %), D (76 %)
  - hydrické řady: n (92 %), z (1 %), a (7 %), o (0,2 %)
- ▶ horniny a reliéf
  - štěrkopískové terasy s pokryvy spraší a ostrůvky skalních hornin (z Č. masívu, dříve pastviny, dnes druhotné stepi)
  - reliéf z velké části jednotvárný, pahorkatiny až roviny
  - rozsáhlé plošiny rozčleněny mělkými údolími
  - převýšení: 170 m n. m. (okraj nivy Svratky u Ivaně)
až 339 m n. m. (Miroslavský vrch u Miroslavi)

4.1 Lechovický bioregion (4)

- ▶ podnebí výrazně teplé a nejsušší na Moravě
  - projevuje se zde srážkový stín Českomoravské vrchoviny
- ▶ půdy
  - převažují typické černozemě na spraších
- ▶ současný stav krajiny
  - starosídelní oblast (od neolitu) ⇒ nízká biodiverzita
  - řada mezních prvků, řada okrajů areálů...
  - dnes dominují pole (přes 70 %)
    - ▶ největší procentuální zastoupení ze všech bioregionů ČR!
  - lesíky téměř všechny druhotné
    - ▶ téměř výhradně akátové (40 %), v luzích vrbové a topolové
  - systémy větrolamů z 50. let 20. století

4.1 Lechovický bioregion (5)

- regulované řeky, nemnoho potoků a vysýchajících stružek
- vybudováno relativně hodně vodních ploch
  - ▶ kvůli extrémnímu suchu a teplu
  - ▶ vzhledem k okolní polní krajině mají vysokou biologickou hodnotu
- ▶ ochrana přírody
  - 32 MZCHÚ (podle Culek et al., 2013)
    - ▶ pouze 2 NPP (podle Atlas krajiny České republiky, 2009)
      - NPP Miroslavské kopce (u Miroslavi)
        - ▶ teplomilná stepní společenstva s ohroženými druhy
      - NPP Stránská skála (Brno-Slatina)
    - ▶ ...

4.1 Lechovický bioregion (6)

4.1 Lechovický bioregion (7)

Lechovický bioregion se vyznačuje rozsáhlými suchými plošinami s poli, akátovými lesíky a u sz. okraje výchozy skalních hornin s cennou teplomilnou biotou. Pohled z NPP Miroslavské kopce k JJZ. Foto: M. Culek.

4.1 Lechovický bioregion (8)

pohled na V část Brna z NPP Stránská skála

4.1 Lechovický bioregion (9)

návrší Žuráň – exiteritoriální území Francie

4.1 Lechovický bioregion (10)

PP Santon a rekonstrukce bitvy u Slavkova

4.1 Lechovický bioregion (11)

Znojmo – město na hranici Lechovického a Jevišovického bioregionu

4.1 Lechovický bioregion (12)

premonstrátský Loucký klášter / klášter Louka ve Znojmě

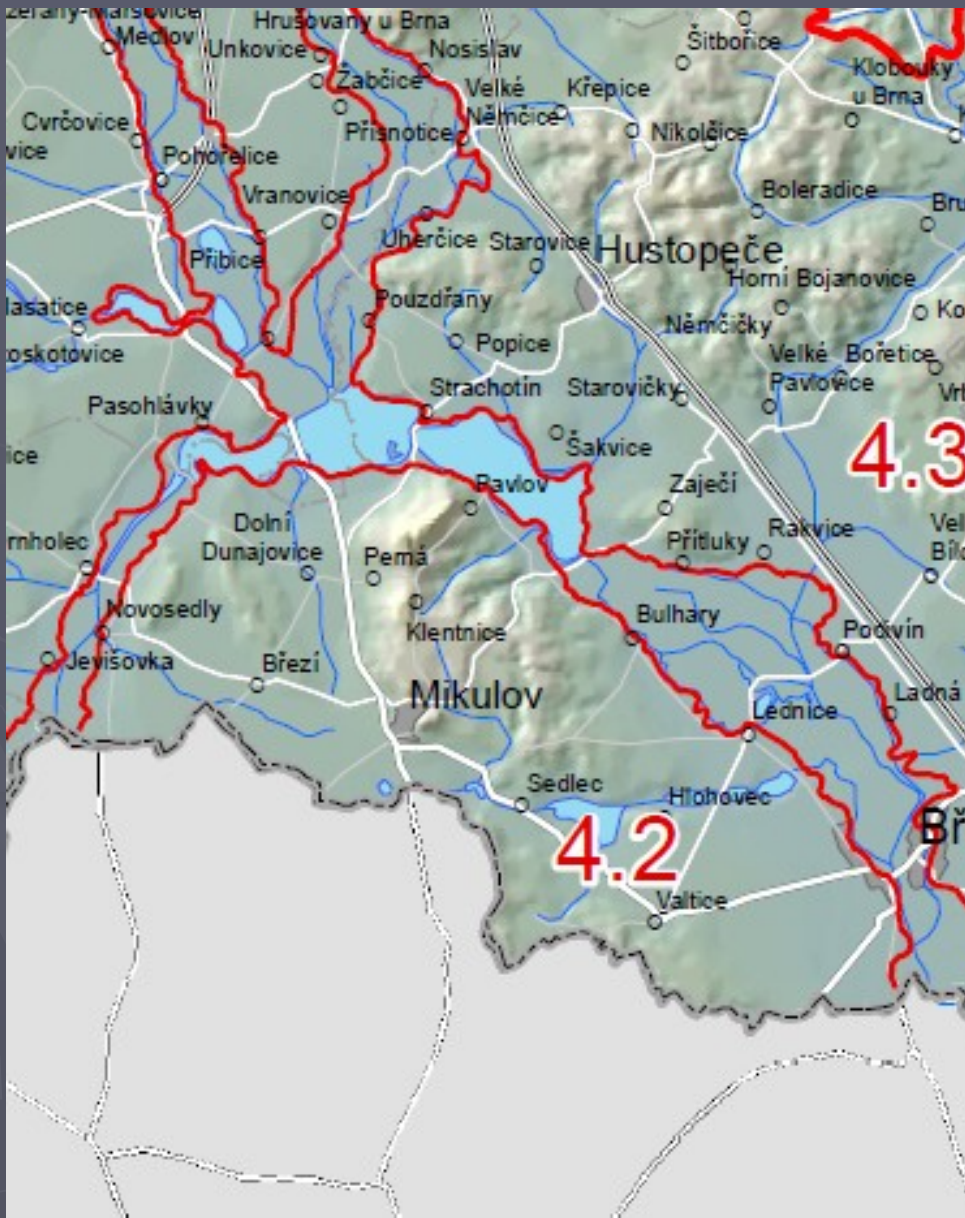
4.1 Lechovický bioregion (13)

biokoridor (regionálního významu) u Loděnic

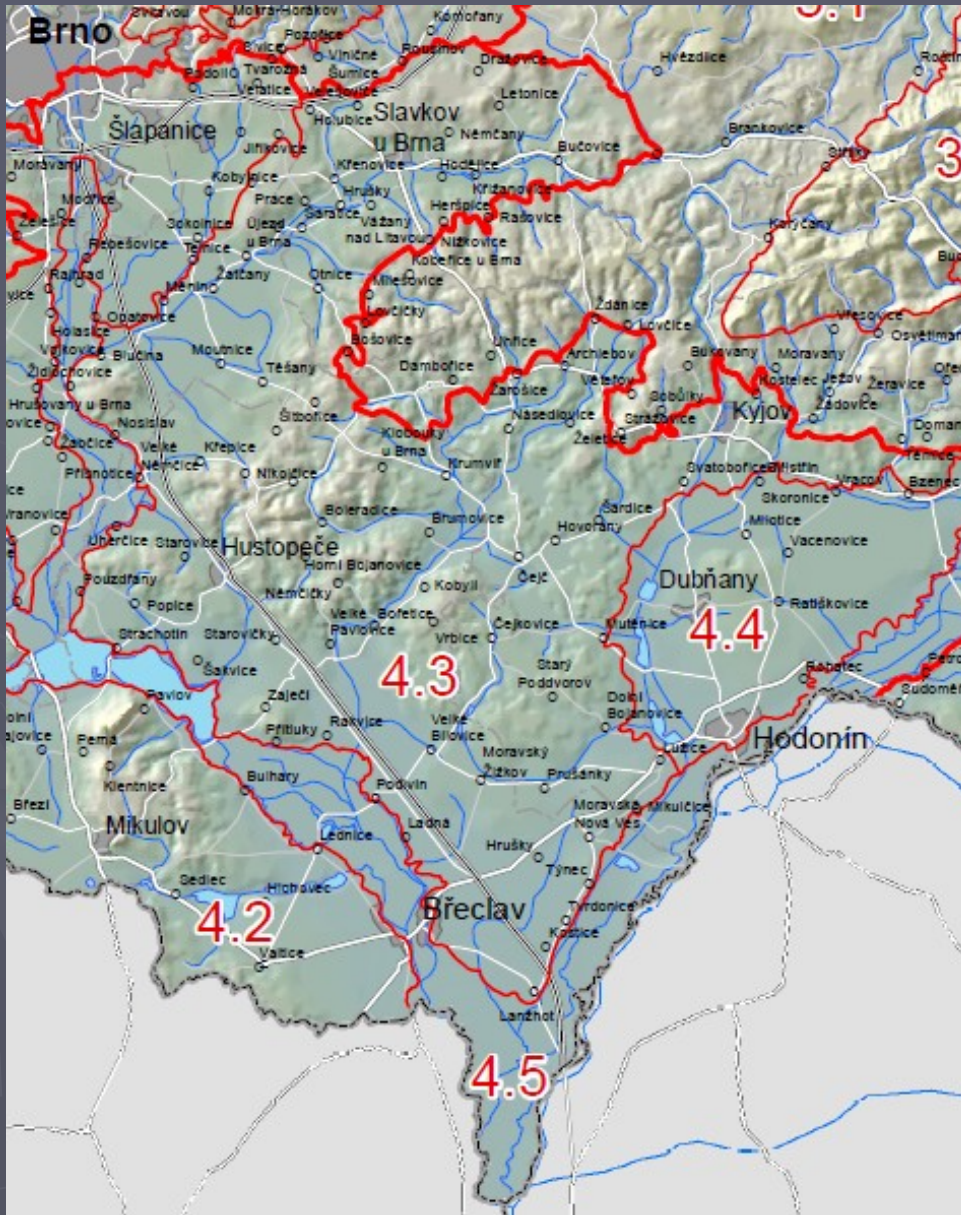

4.2 Mikulovský bioregion

- viz prezentace
Michaely Řehánkové

4.3 Hustopečský bioregion

- ▶ viz prezentace
Simony Bočkové

4.4 Hodonínský bioregion (1)

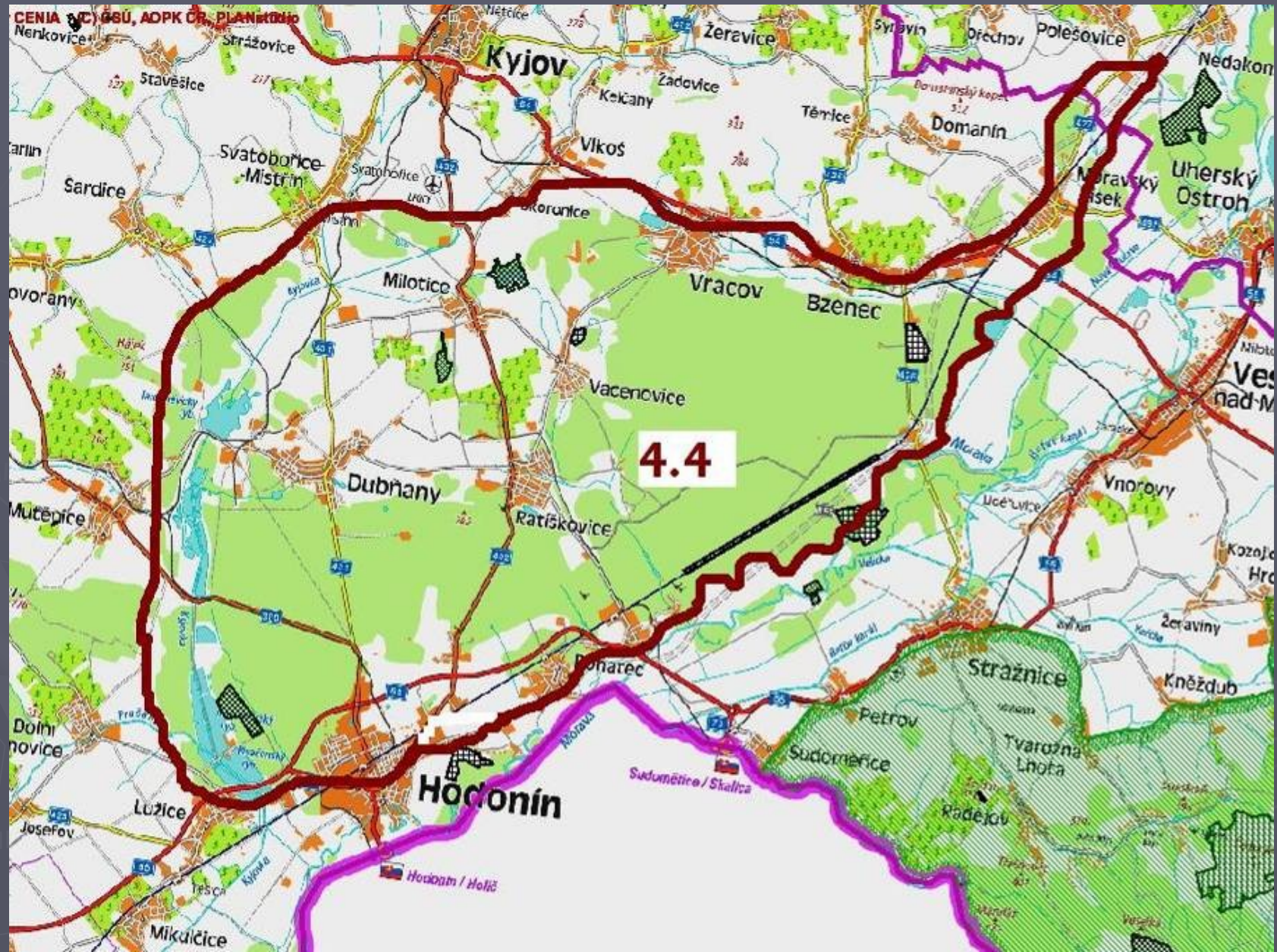

► leží zde např.:

- část Moravského Písku
- část Bzence
- Milotice
- Dubňany
- část Hodonína

4.4 Hodonínský bioregion (2)

4.4 Hodonínský bioregion (3)

- ▶ poloha, základní údaje a geobiocenologická typizace
  - malá střední část Dolnomoravského úvalu
  - rozloha: 225 km²
  - vegetační stupně: 1. (50 %), 2. (50 %)
  - trofické řady: A (40 %), B (46 %), Cn (+), Ca (6 %), D (8 %)
  - hydrické řady: n (30 %), z (4 %, raš. 0,3 %), a (6 %), o (60 %)
- ▶ horniny a reliéf
  - terasové štěrkopísky řeky Moravy, na nich kyselé váté písky (na SV až 30 m mocné; „Moravská Sahara“) s vlhkými depresemi (několik rašelinišť a slatin)
  - reliéf plochý až mírně zvlněný, roviny až ploché pahorkatiny
  - písečné břehy Moravy podemílány ⇨ až 10 m vysoký sesypávající se sráz (PP Osypané břehy)

4.4 Hodonínský bioregion (4)

- převýšení: 163 m n. m. (okraj nivy Moravy u Lužice)
až 265 m n. m. (Náklo)
- ▶ podnebí výrazně teplé, středně suché až mírně vlhké
- ▶ současný stav krajiny
  - osídlení v minulosti minimální (pouze na okrajích)
  - až do 30. let 19. století bzenecká část bezlesá
    - ▶ zejména v S části započalo rozsáhlé zalesňování borovicí lesní
  - po celé 20. století hlubinná těžba lignitu
    - ▶ výrazný růst zdejších sídel
    - ▶ asi ½ bioregionu poddolována ⇒ poklesy asi o 5 m a ztráta vody v mezidunových depresích
  - zánik drobných rašelinišť vytěžením a kvůli ztrátě vody (↑)

4.4 Hodonínský bioregion (5)

- dnes mají největší zastoupení lesy (asi 49 %)
  - ▶ převážně ale borové monokultury (téměř 60 %)
  - ▶ na JZ zachovány (acidofilní a teplomilné) doubravy na píscích
- na S rozsáhlá pole
- v nivě Kyjovky rybniční soustava
  - ▶ největší na jižní Moravě
- opuštěné i aktivní pískovny
- bohatá biota na píscích (psamofilní druhy)

4.4 Hodonínský bioregion (6)

▶ ochrana přírody

- 2 NPP (podle AOPK)

- ▶ NPP Váté písky

- bezlesí podél železnice
    - několik psamofilních druhů, které se jinde v ČR nevyskytují

- ▶ NPP Hodonínská Dúbrava

- vyhlášena teprve r. 2014, fragmentovaná

- několik PR a PP – např.:

- ▶ PP Osypané břehy (viz výše)

- ▶ PP Vojenské cvičiště Bzenec

- bývalé vojenské cvičiště
    - travní porosty s psamofilní vegetací

- zasahuje sem také PŘP Strážnické Pomoraví

4.4 Hodonínský bioregion (7)

PP Osypané břehy

4.4 Hodonínský bioregion (8)

4.4 Hodonínský bioregion (9)

4.4 Hodonínský bioregion (10)

NPP Hodonínská Dúbrava

4.4 Hodonínský bioregion (11)

výlov na rybníční soustavě v nivě Kyjovky

4.4 Hodonínský bioregion (12)

Hodonín
– secesní radnice,
elektrárna na lignit

4.4 Hodonínský bioregion (13)

barokní zámek Milotice

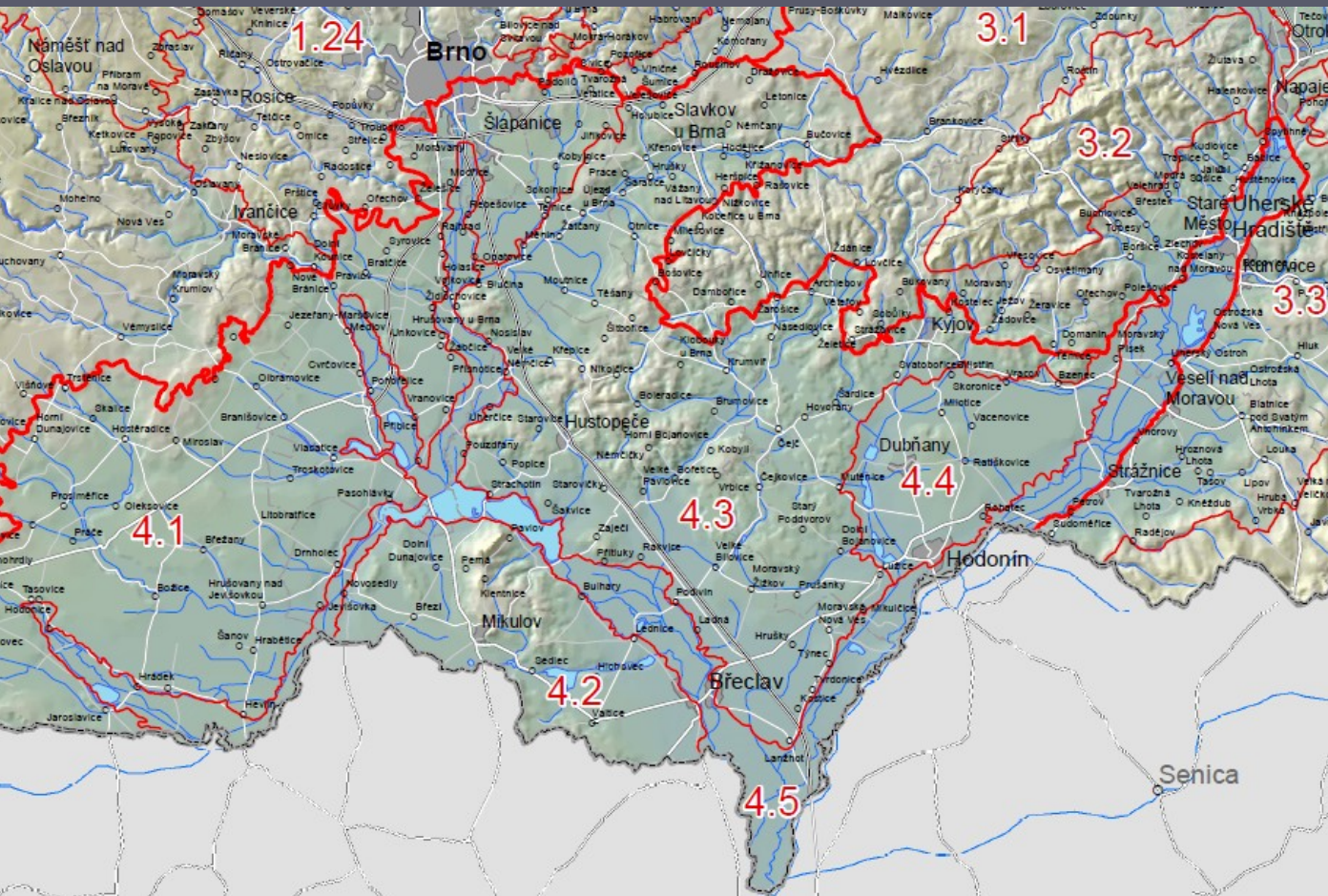

4.5 Dyjsko-moravský bioregion (1)

► leží zde např.:

- Pohořelice
- Rajhrad
- část Břeclavi
- část Hodonína
- část Uherského Hradiště a Starého Města
- ale zejména nivy řek Dyjsko-svrateckého a Dolno-moravského úvalu

4.5 Dyjsko-moravský bioregion (2)

- ▶ poloha, základní údaje a geobiocenologická typizace
  - široké nivy Dyjsko-svrateckého a Dolnomoravského úvalu
  - rozloha v ČR: 540 km² (+přesah do Rakouska a na Slovensko)
  - vegetační stupně: 1. (82 %), 2. (18 %)
  - trofické řady: A (+), B (1 %), Cn (0 %), Ca (99 %), D (0 %)
  - hydrické řady: n (1 %), z (+), a (99 %), o (+)
- ▶ horniny a reliéf
  - štěrkopísky, na nich nivní hlíny (2–5 m mocné)
  - geomorfologie typicky nivní: volné meandry řek (mnohé ale narušeny kanály, regulacemi toků a vybudováním V. Mlýnů)
  - hrúdy = většinou sotva patrné do 2 m vysoké pahorky z vátých písků nebo zbytků teras (nejvyšší hrúd u Dolních Věstonic (9 m) – vyčnívá z nádrže jako větší ostrov)

4.5 Dyjsko-moravský bioregion (3)

- roviny
- převýšení: 148 m n. m. (soutok Dyje a Moravy)
až 195 m n. m. (niva Svitavy v Brně)
- ▶ podnebí výrazně teplé, srážek přibývá směrem na východ
  - dle Quitta T4 = nejteplejší v ČR
- ▶ půdy
  - převažují glejové fluvizemě, ve vyšších polohách fluvizemě
- ▶ současný stav krajiny
  - v pravěku velmi husté osídlení, od středověku (poč. ničivých povodní) osídlení pouze na okrajích, od 19. stol regulace toků
⇒ osídlení opět do niv
    - ▶ vč. významných center Velkomoravské říše
  - dnes dominují pole (přes 40 %; na odvodněných pozemcích)

4.5 Dyjsko-moravský bioregion (4)

- lesy (přes 25 %; hlavně duby, jasany a topoly) dnes téměř bez záplav a většinou intenzivně obhospodařovány
  - ▶ přesto se zachovaly komplexy lužních lesů (a také nivní louky)
- v letech 1975–1989 vystavěny 3 Novomlýnské nádrže
- rozsáhlé čerpání pitné vody ⇒ pokles hladiny podzemní vody a vysychání půdy
- lokality těžby ropy a zemního plynu, obory
- vysoká biodiverzita obohacená splavenými druhy
  - ▶ řada druhů zde má nejreprezentat. zastoupení v rámci celé ČR
- ▶ ochrana přírody
  - 28 MZCHÚ (podle Culek et al., 2013)
    - ▶ např. pro ochranu lužních lesů: NPR Křivé jezero, NPR Ranšpurk, NPR Cahnov-Soutok, PR Skařiny, PR Kolébky (a další)

4.5 Dyjsko-moravský bioregion (5)

Jeden z nejcennějších zbytků přirozených lužních lesů, chráněný v NPR Křivé jezero, se nachází v nivě Dyje pod Novomlýnskými nádržemi. Foto: M. Culek.

4.5 Dyjsko-moravský bioregion (6)

NPR Ranšpurk

4.5 Dyjsko-moravský bioregion (6)

NPR Cahnov-Soutok
a aktivita bobra evropského

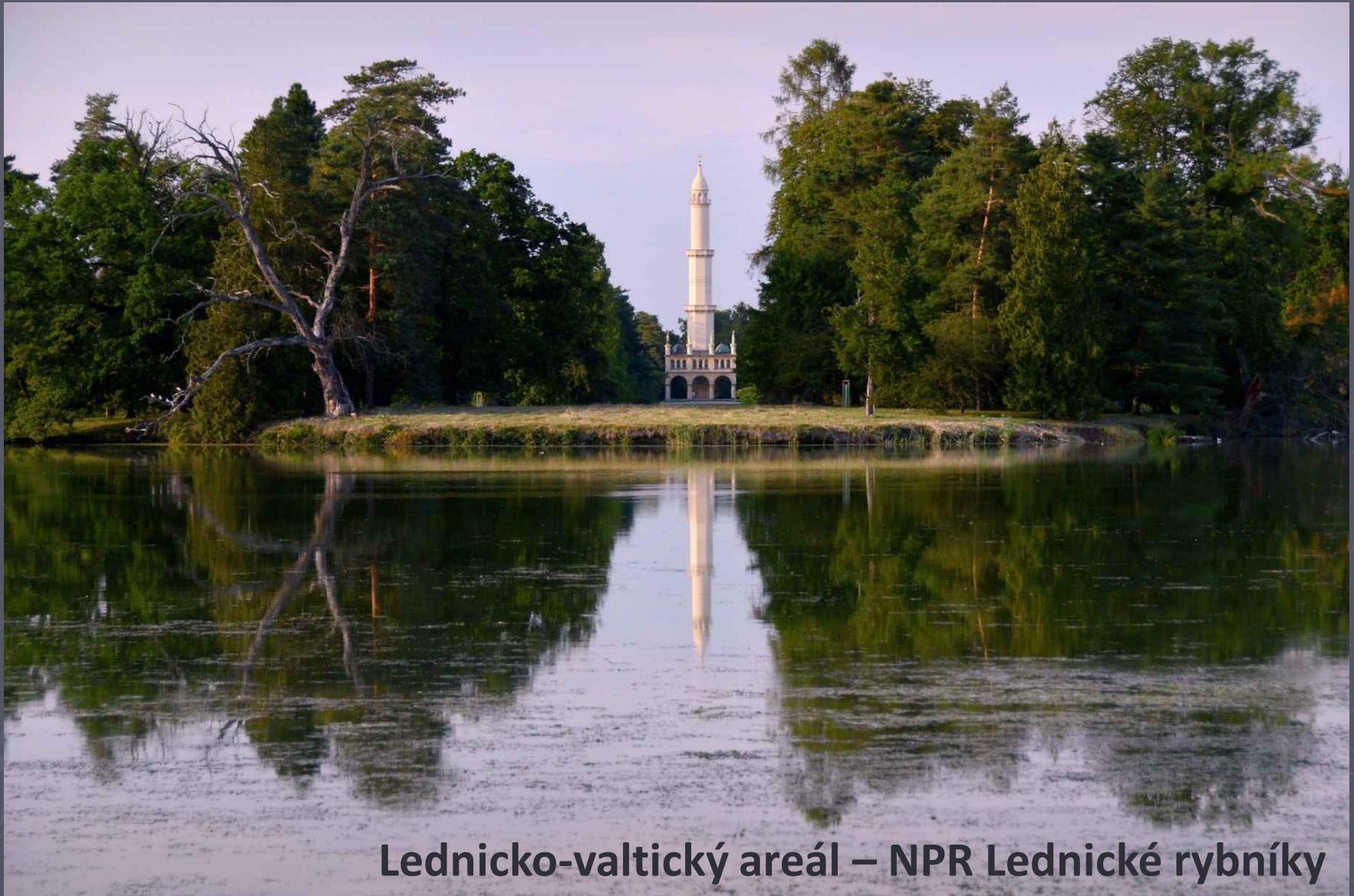
4.5 Dyjsko-moravský bioregion (7)

v. n. Nové Mlýny – PR Věstonická nádrž

4.5 Dyjsko-moravský bioregion (8)

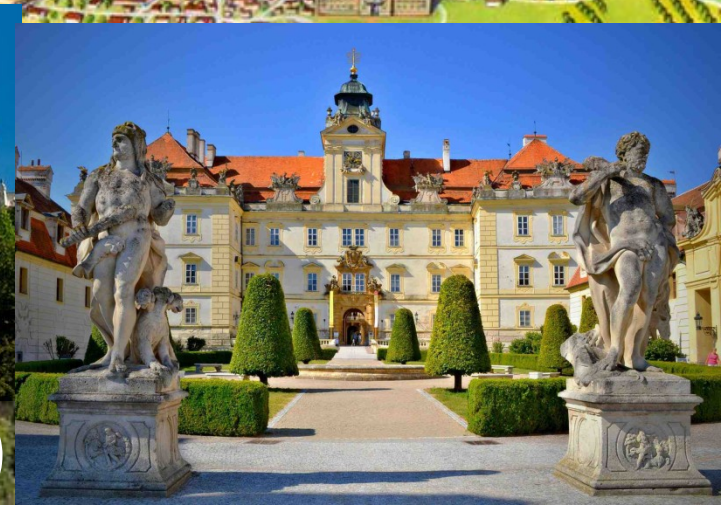
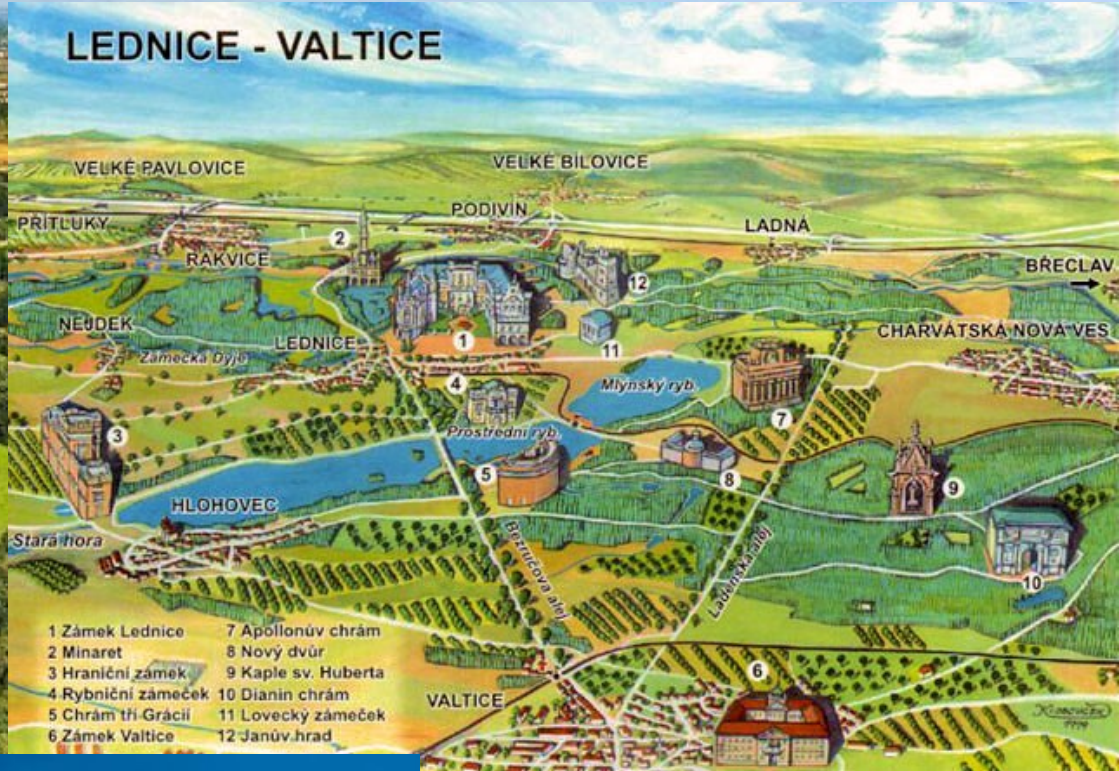
Lednicko-valtický areál – NPR Lednické rybníky

Organizační věci

- ▶ na příštím (posledním) cvičení, tj. 3. 5. 2018, proběhnou prezentace vašich „výprav do neznáma“
- ▶ připomenutí zadání z 1. cvičení:
  - vše zdokumentovat ⇨ ukázat fotky a okomentovat je
  - všimnout si zajímavostí a odlišností, subjektivní hodnocení
  - + samozřejmě odpovědět na všechny zadané otázky (viz 2. cvičení)
  - prezentace na 15–20 minut shrnující poznatky z výpravy
    - ▶ + dotazy na ostatní (jako při zkoušení se z poznávání krajín)

Jaká krajina je na obrázcích?

Děkuju za pozornost :)